

Summary

Lysenko M. Legal systems monitoring as administrative and legal way to the legality in the law-making bodies of executive power.

This article discusses the scientific terminology to define the legal systems monitoring and classification. The significance of legal monitoring as administrative and legal way to ensure the legality at the law-making bodies of executive power.

Key words: monitoring, legal systems monitoring, rule of law, administrative and legal means to ensure the legality, law-making bodies of executive power.

Отримано 10.10.2014

УДК 342.9: 346.7

Н. В. МАЙДАНЕВИЧ

Наталія Василівна Майданевич, здобувач Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА»

Однією з важливих проблем адміністративного права є питання про визначення обсягу поняття «електроенергетика» та з'ясування її сутності і значення для правильності застосування норм, що регламентують відповідні суспільні відносини. Проблема адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики є актуальною для удосконалення чинного вітчизняного законодавства.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень різних аспектів поняття «електроенергетика», перелік ознак та їх характеристика в сучасному адміністративному праві продовжує залишатися неоднозначною, і підходи науковців до пошуків вирішення проблеми істотно відрізняються. Та й у сучасних умовах адміністративно-правове регулювання відносин у сфері електроенергетики стало актуальним, проте все ще існує ряд неузгодженостей і прогалин у законодавстві, які спричиняють виникнення конфліктних ситуацій.

Метою даної статті є висвітлення поняття та сутності категорії «електроенергетика» і наповнення його дефініційно-інтерпретаційним змістом.

Загалом удосконалення адміністративного законодавства України значною мірою пов'язане з інтеграцією у європейську спільноту. Відповідно потребує гармонізації національне законодавство із законодавством країн Європейського Союзу і Світової організації торгівлі. Цей факт також обґрунтовує потребу в розробці теоретичних основ проблематики адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики.

Як законодавство, так і наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, використовують саме поняття «електроенергетика». Водночас ціла низка важливих питань щодо цього поняття потребує подальшого дослідження.

Електроенергетика є основоположним фактором процесу забезпечення енергетичної безпеки України. Сучасний стан розвитку суспільства окремі науковці вже окреслили як «електроенергетична ера»¹. З даним судженням важко не погодитися, адже завдяки винаходам та іншим науковим доробкам останніх поколінь вчених, винахідників та інших діячів науки отримали розвиток такі їх похідні, як світло, Інтернет, телефон і т.д. Без чого сучасна людина просто не уявляє власного існування.

Аналізуючи заходи правового регулювання, що були здійснені вже за часів незалежної України, слід відмітити їх повільність та неефективність. Дуже пізно відбулося приєднання нашої держави до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства – об'єднання європейських країн, які мають на меті створення єдиного європейського енергетичного ринку, що наразі формується². На нашу думку, даний захід мав би стимулювати реформування електроенергетики в Україні, яке почалося з моменту здобуття незалежності.

Всі ці та багато інших проблемних моментів спонукають до дослідження поняття «електроенергетика» з правових позицій, аналізу правового регулювання відносин у сфері електроенергетики в Україні, виявлення недоліків, а також розробки дієвих механізмів правового забезпечення даної галузі економіки.

Такі поняття, як «енергія», «електроенергетика» досліджувалися передусім з точки зору технічних категорій, що зумовлено передусім її фізичними властивостями. Хоча останнім часом жваво формується така нова для системи права галузь, як «енергетичне право» та «міжнародне енергетичне право», що є системою правових норм та принципів, спрямованих на регулювання внутрішньо державних та міждержавних відносин, пов'язаних із використанням, торгівлею, транзитом, постачанням енергетичних ресурсів³.

На думку В. І. Семчика, наявність значної кількості системно пов'язаних законодавчих актів, що регулюють окремі аспекти енергетики, стійкого і упорядкованого комплексу регульованих ними суспільних відносин у життєво важливій для людини і суспільства сфері створює міцну теоретичну і практичну базу для

виділення енергетичного права в самостійну галузь в системі права України з притаманними для галузі права специфічними нормами права, правовими інститутами і підгалуззями права⁴.

Аналізуючи чинне законодавство України, слід вказати на відсутність визначення понять «енергетика» та «електроенергія». Отже, спробуємо, проаналізувати дані поняття з точки зору дотичних до права наук, оскільки без чіткого розуміння основних понять в досліджуваній галузі неможливо здійснити дослідження її правового регулювання. На нашу думку, слід налагодити понятійно-категоріальний зміст для проведення подальшого дослідження, передусім встановити зміст поняття «енергія», охарактеризувавши її, та коло відносин як об'єкт правового регулювання.

Енергія завжди була найважливішою категорією, що визначала життя людини і розвиток цивілізації, хоча впорядкованість відносин з її вироблення, постачання та споживання не завжди було врегульовано правовими нормами. Історія суспільних відносин у сфері енергетики, починаючи від часів оволодіння людиною вогнем, потім енергією річок, вітру, сонця, тепловою та атомною енергією, відображає постійний пошук, великі відкриття, накопичення і передачу від покоління до покоління знань, найважливіших досягнень у сфері пізнання законів природи⁵.

Поняття «енергія» походить від терміна «energeia», що вперше набуло власного закріплення в письмових роботах Аристотеля, який визначає її як «все, що має вигляд сили, здатність до будь-якого досягнення»⁶. Видатний вчений М. В. Ломоносов у свій час відкрив всесвітньо відомий закон збереження енергії⁷, який згодом набув відповідного розвитку, а саме, з'явилося не менш відоме формулювання «енергія в природі не виникає нізвідки, і не зникає в нікуди, вона може лише переходити із однієї форми в іншу»⁸.

Грунтуючись на існуванні закону збереження енергії, саме поняття «енергія» об'єднує всі явища природи. «Енергія» як фундаментальне природно-наукове поняття означає кількісну міру руху матерії, або навпаки – здатність виконувати роботу.

Етимологічне дослідження поняття «енергія» вказує на те, що воно складається з приставки «ін» (в), яка потім перетворилася на «ен» – підкреслює направленість, і «ерг» – «дія». Тобто дія, направлена всередину системи, зовнішній характер прояву сили або дії, що викликає рух. Окремі науковці зазначають, що початково поняття «інергія» трансформувалося з часом в теперішнє загальноживане поняття «енергія», і означає лише енергію першого роду: від докладеної сили (потенції) до результату (ентелехії), тобто кінетичний вид енергії. А «синергія» визначає другий вид – взаємодія тіл «частин» системи, що визначає не зовнішні, а внутрішні потенційні сили для нового прояву, дії системи. Такі ж поняття як «енергодинаміка», «енергоутворення», «енергосистеми» слід розглядати з урахуванням двох видів руху і енергетичної взаємодії⁹.

До науково-юридичного розуміння поняття «енергія» звертаються не лише вітчизняні науковці-правники, але і когорта зарубіжних вчених. Так, відповідно до Р. Сават'є енергія, як правова категорія може знайти власний вираз лише у формі зобов'язання. Їй притаманні родові ознаки, що виражаються тільки в результатах її використання і продається вона у відповідних одиницях виміру. Представляючи собою важливий аспект зобов'язань, вона ніколи не може бути правом власності¹⁰.

На законодавчому рівні поняття енергія закріплено з Законі України «Про електроенергетику», відповідно до положень якого енергія – електрична чи тепла енергія, що виробляється на об'єктах електроенергетики і є товарною продукцією, призначеною для купівлі-продажу (ст. 1)¹¹.

Уявляється, що енергія, яка потенційно закладена в енергетичних ресурсах і постійно перебуває у стані нерухомості або спокою, безпосередньо належить до природних ресурсів і охоплюється нормами природо-ресурсного права. У той момент, коли потенційна енергія, що знаходиться у стані спокою, прокидається, виходить або виводиться назовні природного ресурсу, на протидію силі перетворюється в рушійну силу, визначається вже як енергія предмету регулювання енергетичного права. Даний етап існує до зупинки дії енергії і переміщення її в потенцію, повертається у стан спокою. В цілому в процесі використання енергії природний ресурс виснажується, його об'єми скорочуються або ж повністю споживаються, за винятком випадків, коли природний ресурс у результаті людської діяльності або природних явищ відтворюється і знову стає джерелом енергії¹².

Наразі, такі поняття як «енергетична політика»¹³, «енергетична безпека»¹⁴, «енергетична дипломатія»¹⁵, «енергоективна економіка»¹⁶ здобули широкого застосування не лише в публіцистичних джерелах, але і знайшли власне відображення в ракурсі фундаментальної проблематики в наукових розробках. Зацікавленість енергозберігаючими технологіями з боку нашої держави не викликає сумнівів, про що свідчить той факт, що Україна 2010 р. приєдналася до Європейського енергетичного співтовариства на правах члена¹⁷. Адже ідеї надійного, екологічного та безпечного для життя та здоров'я людини енергозбереження останнім часом дуже жваво розробляється Європейським Співтовариством.

Розглядаючи «енергію» як здатність виконувати роботу та як властивість матерії слід зазначити, що вона реалізується у відповідних формах, таких як: електрична, механічна, хімічна, тепла та ядерна. Кожна з представлених форм енергії характеризується окремими визначальними ознаками. Вони володіють відповідними особливостями в правовому регулюванні її використання (вимоги техніки безпеки, ведення енергетичного господарства, порядок і спосіб доставки (передачі) енергії, визначення її якості і т.д.).

Енергія, що використовується для роботи у різноманітних механізмах, виробляється з відповідної кількості мінеральних природних ресурсів. Хоча, з фізичної точки зору, енергія може бути отримана із будь-якої речовини, отримують її лише з окремих її видів, при чому їх коло є досить обмеженим. На різних етапах розвитку людства роль і значення, питома вага використання окремих видів джерел енергії змінюється.

Взагалі визначення поняття в науковій літературі «енергетика» дуже різняться один від одного. Так, одні вчені визначають дане поняття як, як методи та засоби застосування та експлуатації різноманітних видів енергії для промислових, транспортних, сільськогосподарських та інших потреб¹⁸.

Інші, вважають, що під поняттям «енергетика» (англ. energy industry) – слід розуміти сукупність галузей господарства, що вивчають і використовують енергетичні ресурси з метою вироблення, перетворення, передачі і розподілу енергії¹⁹.

Найбільш повне визначення поняття «енергетики» знаходимо в Додатку 2 до постанови Постійної комісії МПА ЄврАзЕС з економічної політики від 17.11.2005 р. № 7, де «енергетика» це комплексна галузь господарства, що включає в себе усі паливні галузі та електроенергетику, охоплює діяльність щодо видобутку, переробці та транспортуванню первинних енергетичних ресурсів, вироблення та передачу електроенергії. Дані підгалузі тісно взаємодіючи одна з одною, утворюють єдиний паливно-енергетичний комплекс, який грає особливу роль в економіці будь-якої держави, оскільки без нього є фактично неможливим нормальне функціонування ні одного із ланцюгів господарства²⁰.

На нашу думку, під поняттям «енергетика» слід розуміти основну систему, що перетворює природні ресурси в необхідні соціуму і окремо взятого індивіда блага цивілізації, головні з яких: енергетичні послуги у вигляді світла, тепла, роботи машин, в тому числі і електронно-обчислювальних, що набули останнім часом надзвичайної актуальності. Особливу значимість енергетики слід відмітити в роботі мережі Інтернет.

Що стосується безпосередньо електроенергії, зазначимо, що вона не відноситься до категорії первинних джерел, хоча вона є найбільш прибутковою і привабливою в плані використання. Електроенергія займає нішу вторинного джерела енергії. Вона виробляється шляхом спалення первинних природних енергоресурсів, атомних ланцюгових реакцій, сили падаючої води, вітру, сонця і т.д.

Електроенергія є похідним явищем, вторинним джерелом енергії. Усі первинні джерела енергії використовуються для генерації електрики – вторинного джерела енергії. Електроенергія виробляється електрогенераторами. Процес полягає у виробленні електрики, що проходить через мідну проволочку – провідник, яка пропускається через магнітне поле. Усі електрогенератори включають в себе електропровідники, які рухаються (обертаються) через магнітне поле, саме завдяки обертанню діє генератор. Енергія обертання використовується у всіх великих електрогенеруючих станціях, де необхідне обертання здійснюється турбінами, своїми осями, приєднаними до вісі генератора. На великих станціях турбіни працюють на пару (спалюється вугілля, мазут, нафта або газ). На дрібних, портативних електростанціях обертання турбіни здійснюється за рахунок вітряків або двигунів внутрішнього згорання.

Чинне міжнародне і українське законодавство не дає нам чіткого тлумачення даних термінів. Так, відповідно до ЗУ «Про електроенергетику» електроенергетика – галузь економіки України, що забезпечує споживачів енергією²¹. Ані законами, ні підзаконними нормативно-правовими актами досі не надані або зафіксовані основні терміни, що використовуються в галузі електроенергетики, чітке і не двосмислове значення яких було б підґрунтям для правильного, однозначного тлумачення правниками всіх фізичних процесів, що виникають стосовно відносин у сфері електроенергетики.

Без чіткого розуміння основ електроенергетики неможливим є здійснення правового регулювання даної галузі. Так, поняття «Енергетична система» відповідно до визначення А. А. Маліновського та Б. К. Хохуліна це сукупність електростанцій, електричних та теплових мереж, споживачів електроенергії та теплоти, пов'язаних загальним режимом у неперервному процесі виробництва, перетворення, розподілу та споживання електричної і теплової енергії із загальним керуванням режимів. Що ж до визначення представляючого для нас особливу цікавість поняття, а саме «Електроенергетична система» вчені визначають їх як частину енергетичної системи без теплових мереж, яка забезпечує централізоване електропостачання споживачів на територіях, що охоплені підпорядкованими їй електричними мережами²².

До цього часу серед вчених-правників, що займалися дослідженням даної проблематики, немає єдиної думки щодо цілого ряду проблем правового регулювання в енергетичній сфері внаслідок передусім природничо-технічних властивостей енергії. Наприклад, «чи можна відносити енергію до категорії речей (товарів), яка купується і продається як об'єкт права власності або це дещо інше?».

Попри те, що законодавством «електроенергію» визнано товаром, проте, на думку С. М. Корнєєва, вона не належить до категорії речей. У підтвердження власної позиції вчений висловлює думку, що «на відміну від речей, енергія є певною властивістю матерії, тобто здатністю до вироблення корисної роботи, забезпечення виконання різноманітних технологічних операцій, створення необхідних умов для підприємницької і будь-якого іншого виду діяльності»²³.

Таким чином, електроенергетику визначаємо, як галузь економіки України, що використовує вторинні джерела енергії, задля забезпечення електрифікації господарського сектору та побутових потреб населення на основі раціонального виробництва й розподілу електроенергії.

Поняття «енергетика» та «електроенергетика» співвідносяться між собою як первинне явище та похідне. Поняття «енергетика» є більш широким за значенням і включає в себе відновлювальні (гідроенергетику, деревину у вигляді дров та ін.) та невідновлювані джерела (вугілля, природний газ, нафта, уран). Електроенергетика виробляється електрогенераторами шляхом обертання електропровідників через магнітне поле.

Під поняттям «енергетика», на нашу думку, слід розуміти основну систему, що перетворює природні ресурси в необхідні соціуму і окремо взятого індивіда блага цивілізації, головні з яких: енергетичні послуги у вигляді світла, тепла, роботи машин, у тому числі й електронно-обчислювальних, що набули останнім часом надзвичайної актуальності. Особливу значимість енергетики слід відмітити в роботі мережі Інтернет.

Електроенергетику визначаємо як галузь економіки України, яка складається з суспільних відносин у сфері виробництва, передачі, розподілу, постачання та використання електроенергії, використовує вторинні джерела енергії, задля забезпечення електрифікації господарського сектору та побутових потреб населення на основі раціонального виробництва й розподілу електроенергії та регулюється правовими актами України та нормативами.

Сьогодні для створення ефективної енергетичної галузі, підвищення питомої енергоефективності економіки, необхідно запровадити найбільш ефективні заходи правового регулювання відносин у сфері електроенергетики, які, у свою чергу, сприятимуть подальшій модернізації потужностей електроенергетичної галузі в Україні. Напрацювання найбільш ефективних шляхів правового регулювання даного виду суспільних відносин та забезпечення їх беззаперечного виконання вимагає аналізу історичного досвіду становлення та розвитку відносин у сфері виробництва, транспортування та споживання електроенергетики.

¹ Енергетика: історія, сучасність і майбутнє. Пізнання й досвід – шлях до сучасної енергетики [Електронний ресурс]: Науково-пізнавальне видання / Плачкова С. Г. – К., 2011. – С. 10. – Режим доступу: <http://energetika.in.ua/>

² Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [...] Верховна Рада України; Закон від 15.12.2010 № 2787-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 24, ст. 170.

³ Кориневич А. О. Міжнародне енергетичне право як нове явище у сучасному міжнародному праві [Електронний ресурс] / А. О. Кориневич // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 323. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2010_2/320.pdf

⁴ Семчик В. И. Роль и место энергетического права в системе права Украины / В. И. Семчик // Энергетическое право. – № 2 (10). – 2008. – С. 5–8.

⁵ Енергетика: історія, сучасність і майбутнє. Пізнання й досвід – шлях до сучасної енергетики [Електронний ресурс]: Науково-пізнавальне видання / Плачкова С. Г. – К., 2011. – С. 8 – Режим доступу: <http://energetika.in.ua/>

⁶ Філософська система Аристотеля. Філософія: мислителі, ідеї, концепції / Кремень В. Г. Електронна інтернет-онлайн «Бібліотека студента UaRus» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/>

⁷ Закон збереження маси і енергії. Найбільше досягнення світової науки [Електронний ресурс] / Електронний журнал. – Режим доступу: <http://ua.energetix.kiev.ua/>

⁸ Закон збереження енергії [Електронний ресурс] / Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>

⁹ Бушуєв В. В. Энергия российского Экоса (энергетика – экономика – экология). Часть 1. Энергия и энергетика. – М.: ИАЦ «Энергия», 2003. – С. 45, 47.

¹⁰ Саватье Р. Теория обязательств. – М.: Прогресс, 1972. – С. 86.

¹¹ Електроенергетика України: стан і тенденції розвитку. Доповідь центру Разумкова Національна безпека і оборона. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – № 6 (135). – 2012. – 56 с.

¹² Семчик В. И. Роль и место энергетического права в системе права Украины / В. И. Семчик // Энергетическое право. – № 2 (10). – 2008. – С. 5–8.

¹³ Биркович Т. І. Особливості формування сучасної зовнішньої енергетичної політики країн ЄС та України [Електронний ресурс] / Т. І. Биркович // Наукові праці. Державне управління. – Вип. 182. – Т. 194. – 2012. – С. 46–50. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/govermgmt/2012/194-182-9.pdf>

¹⁴ Газізуллін І. Реалізація енергетичної стратегії України: орієнтація на енергетичну безпеку [Електронний ресурс] / І. Газізуллін // Діагностичний звіт. – жовтень 2010 р. – Режим доступу: http://www.journal.esco.co.ua/2011_5/art098.pdf

¹⁵ Седляр Ю. О. Енергетична дипломатія ЄС у Чорноморсько-Каспійському регіоні [Електронний ресурс] / Ю. О. Седляр // Політологія. Наукові праці. – Том 122. Вип. 109. – С. 133–137. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2009/122-109-25.pdf>

¹⁶ Микитенко В. Енергоефективність національної економіки: соціально-економічні аспекти / В. Микитенко / Енерго-ресурс: Вісн. НАН України. – 2006. – № 10. – С. 17–26.

¹⁷ Зануда А. Україна стає членом ЄЕС [Електронний ресурс] / Зануда А. // Журнал БіБіСі. – Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/>

¹⁸ Харламова Т. Е. История науки и техники. Электроэнергетика. [Учеб. пособие]. – СПб.: СЗТУ, 2006. – С. 2.

¹⁹ Енергетика [Електронний ресурс] / Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>

²⁰ Сравнительно-правовой анализ законодательства государств – членов ЕврАзЭС в сфере энергетики [Електронний ресурс] / Евразийское экономическое сообщество Бюро Межпарламентской Ассамблеи. – Режим доступу: http://www.ipaeurasec.org/docsdown/sr_grav_energ.pdf

²¹ Про електроенергетику: Закон України від 16.10.1997 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 1, ст. 1.

²² Малиновський А. А., Хохулін Б. К. Основы электроэнергетики та электропостачання: Підручник. – Л.: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – С. 5–6.

²³ Корнєєв С. М. Юридична природа договору енергопостачання // Закон. – 1995. – № 7. – С. 118.

Резюме

Майданевич Н. В. Поняття та сутність категорії «електроенергетика».

У статті здійснюється теоретичний аналіз змісту поняття «електроенергетика». Шляхом аналізу законодавства та наукової літератури, а також специфічних ознак електроенергетики, надається авторське визначення поняття «електроенергетика» та наповнення його дефініційно-інтерпретаційним змістом.

Ключові слова: енергія, електрика, категорія «електроенергетика», адміністративна відповідальність у сфері електроенергетики, адміністративно-деліктні відносини у сфері електроенергетики.

Резюме

Майданевич Н. В. Понятие и сущность категории «электроэнергетика».

В статье осуществляется теоретический анализ содержания понятия «электроэнергетика». Путем анализа законодательства и научной литературы, а также специфических признаков электроэнергетики, подается авторское определение понятия «электроэнергетика» и наполнение его дефиниционно-интерпретационным содержанием.

Ключевые слова: энергия, электричество, категория «электроэнергетика», административная ответственность в сфере электроэнергетики, административно-деликтные отношения в сфере электроэнергетики.

Summary

Maidanevych N. Concept and nature of category “electric power industry”.

The article introduces a theoretical analysis of the meaning of the term “electric power industry”. The author offers her own definition of the notion “electric power industry” preceded by extensive analysis of the current legislation and scientific literature, as well as the specific features of power, given in the author’s definition of “electric power industry” and filling it with definitional-interpretative content.

Key words: energy, electricity, the category of “electric power industry” administrative responsibility in the electric power industry sector, administrative tort relations in the electric power industry sector.

Отримано 9.10.2014

УДК: 346.62

Є. О. РОМАНЕНКО

*Євген Олександрович Романенко, аспірант
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
НАН України*

ВИДИ РОЗПОРЯДНИКІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ

На сьогоднішній день із розширенням предмету бюджетного права та розвитком самої підгалузі бюджетного права шляхом деталізації та більш ретельного врегулювання усіх аспектів бюджетних правовідносин, змінюється роль суб’єктів бюджетних правовідносин.

Все більш актуальним стає питання регламентації діяльності розпорядників бюджетних коштів у системі суб’єктів бюджетних правовідносин і як саме вони реалізують свій бюджетно-правовий статус.

Слід зазначити, що правовий статус суб’єктів бюджетних правовідносин є складним багатограним правовим явищем, реалізація якого на практиці ускладнена неоднозначністю розуміння його природи та складових.

Актуальність дослідження змісту, напрямків, правового регулювання діяльності розпорядників бюджетних коштів як учасників бюджетного процесу обумовлена багатьма чинниками, зокрема тим, що наукове вирішення зазначених проблем є теоретичною підставою провадження ефективної бюджетної політики держави.

Розпорядники бюджетних коштів є учасниками бюджетного процесу як регламентованої нормами права діяльності, пов’язаної із складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України.

Згідно з п. 47 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України, бюджетні установи в особі їхніх керівників, яких уповноважено на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов’язань та здійснення видатків з бюджету, називаються розпорядниками бюджетних коштів (далі – розпорядники)¹.

Тобто, розпорядники бюджетних коштів є суб’єктами бюджетно-правових відносин – визначеними державою за допомогою норм права носіями суб’єктивних прав, юридичних обов’язків та юридичної відповідальності у бюджетних правовідносинах, до яких належать: держава та національно-державні та адміністративні утворення; державні органи влади: законодавчі, виконавчі, судові та органи місцевого самоврядування; державні та муніципальні підприємства, установи, організації, соціальні утворення – одержувачі бюджетних коштів².

Розпорядники бюджетних коштів як суб’єкти бюджетних правовідносин наділені відповідною правосуб’єктністю, а саме, встановленою нормами бюджетного права здатністю носіїв бути учасниками бюджетної діяльності.

Для здійснення програм і заходів, які проводяться за рахунок коштів бюджету, бюджетні асигнування надаються розпорядникам. Кошти бюджету, що надаються фізичним і юридичним особам, які не мають статусу бюджетної установи (отримувача бюджетних коштів), можуть надаватись їм тільки через розпорядника.